

Joanna Szyjewska-Bagińska*

Uniwersytet Szczeciński

**SPÓŁKA CYWILNA JAKO PŁATNIK SKŁADEK NA UBEZPIECZENIE
SPOŁECZNE – UWAGI NA MARGINESIE POSTANOWIENIA
SĄDU NAJWYŻSZEGO Z DNIA 17 CZERWCA 2014 R.,
SYGN. AKT II UZ 34/14¹**

Streszczenie

Artykuł poświęcono problemowi, czy spółka cywilna może być płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne. Na gruncie prawa prywatnego spółka cywilna jest uznawana za stosunek cywilnoprawny wykreowany umową spółki i nieposiadający żadnej podmiotowości prawnej. Przepisy należące do prawa publicznego nie są jednak w tej kwestii tak jednoznaczne i w pewnym zakresie przyznają spółce cywilnej zdolność występowania w obrocie. Co więcej, przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ordynacji podatkowej zrównują status spółki cywilnej ze spółkami osobowymi prawa handlowego. Problematyka zdolności spółki cywilnej występowania w roli płatnika składek na ubezpieczenie społeczne, a tym samym istnienia zdolności sądowej tej spółki w postępowaniu odrębnym z zakresu ubezpieczeń społecznych, w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie jest rozstrzygana jednolicie. Argumentacja zawarta w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego oparta została na przepisach Kodeksu cywilnego, Kodeksu pracy oraz definicjach przedsiębiorcy zawartych w aktualnej i wcześniejszych ustawach. W opracowaniu poddano natomiast analizie przepisy prawa

* Adres e-mail: jszyjewska@mec.univ.szczecin.pl

¹ Postanowienie SN z 17.06.2014 r., sygn. akt II UZ 34/14, niepubl., www.sn.pl. (dostęp: 26.01.2015).

ubezpieczeń społecznych, które stanowią regulację szczególną i dają podstawy ku temu, aby za płatnika podatków i składek uznać spółkę cywilną, a nie jej wspólników.

Słowa kluczowe: spółka cywilna, płatnik składek, prawo ubezpieczeń społecznych

Wprowadzenie

W postępowaniu prowadzonym w sprawie sygn. akt II UZ 34/14 Sąd Najwyższy zajmował się problemem, czy spółka cywilna może być płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne. Wynikiem tego postępowania było postanowienie z dnia 17 czerwca 2014 r. o oddaleniu zażalenia organu rentowego na wyrok sądu apelacyjnego z 18 grudnia 2013 r. Sąd apelacyjny stwierdził nieważność postępowania przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych (art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c.) będącą następstwem tego, że adresatem decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a następnie stroną postępowania sądowego, była spółka cywilna – jako płatnik składek. Sąd II instancji uchylił wyrok sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (zwanego dalej ZUS lub Zakład), wskazując na konieczność usunięcia istotnych wad w postępowaniu przed organem rentowym. Sąd Najwyższy stanowisko to podtrzymał. Zaskarżona decyzja ZUS dotyczyła zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne pracowników. Sąd apelacyjny uznał, że adresatem decyzji, ustalającej wysokość należnych składek na ubezpieczenia społeczne zatrudnianych pracowników, z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej, winni być wspólnicy tej spółki, a nie spółka. Sąd Najwyższy (zwany dalej SN oraz Sąd) uznał to rozstrzygnięcie za prawidłowe. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd wskazał, że spółka cywilna nie jest wyposażona w podmiotowość prawną, czego konsekwencją jest m.in. to, że stroną zawieranych umów są wszyscy wspólnicy, a nie spółka; podmiotami praw i obowiązków są wszyscy wspólnicy, a nie spółka; majątek spółki jest majątkiem wspólnym wspólników; odpowiedzialność za zobowiązania ponoszą wspólnicy, a nie spółka. Ponadto spółka cywilna nie występuje w obrocie, w tym także w procesie, lecz jest zastępowana poprzez jej wspólników. Sąd stwierdził, że skoro spółka cywilna nie może być pracodawcą, tym samym nie może być płatnikiem składek. Sąd odwołał się do definicji pracodawcy, zawartej w art. 3 Kodeksu pracy², wskazując, że pracodawcą jest jednostka organizacyjna,

² Ustawa z 26.06.1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2014 r., nr 24, poz. 141 ze zm.).

choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudnia pracowników. Zdaniem Sądu, spółka cywilna była uznawana za pracodawcę pod rządami ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej³, kiedy spółkę cywilną uznano za podmiot gospodarczy (przedsiębiorcę), chociaż nie była osobą fizyczną ani osobą prawną. W świetle aktualnie obowiązujących przepisów, a zwłaszcza art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴, spółka cywilna nie może być pracodawcą, gdyż ustawodawca przewidział prawną możliwość istnienia wielu przedsiębiorców (osób fizycznych, osób prawnych lub niemających osobowości prawnej spółek prawa handlowego, które zawodowo, we własnym imieniu, podejmują i wykonują działalność gospodarczą), przy występowaniu jednego przedsiębiorstwa w ramach spółki cywilnej. W tej sytuacji Sąd uznał, że przedsiębiorstwo (art. 55¹ k.c.⁵) utworzone w ramach spółki nie może aktualnie zatrudniać pracowników we własnym imieniu. Przedsiębiorstwo to działa na rachunek wspólników.

Na poparcie tezy Sąd przywołał ustawową definicję strony postępowania administracyjnego, zawartą w art. 29 k.p.a., mającą zdaniem Sądu zastosowanie do postępowań w sprawach ubezpieczenia społecznego, na mocy odesłania zawartego w art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁶. Analizie zostały również poddane przepisy części szczególnej zobowiązań kodeksu cywilnego dotyczące spółki cywilnej, które stały się podstawą do sformułowania rozstrzygnięcia, że podmiotami praw i obowiązków spółki są wszyscy wspólnicy łącznie i to oni, zdaniem Sądu, są „zbiorowym” pracodawcą dla zatrudnianych pracowników. Wspólnicy spółki cywilnej są więc solidarnie płatnikami składek na ubezpieczenia społeczne pracowników i do nich powinna być skierowana decyzja ZUS.

Zdolność sądowa spółki cywilnej w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych

Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego zasługuje na uwagę z kilku powodów. Po pierwsze, status prawny spółki cywilnej, zawiązanej w celu wspólnego

³ Dz.U. nr 41, poz. 324 ze zm.

⁴ Dz.U. z 2013 r., poz. 672 ze zm.

⁵ Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 121 ze zm.).

⁶ Dz.U. z 2015 r., poz. 121, zwana dalej u.s.u.s.

prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, jest uznawany za jedno z najbardziej kontrowersyjnych zagadnień współczesnej cywilistyki⁷. Na gruncie prawa publicznego, do którego można zaliczyć prawo ubezpieczeń społecznych, problem ten wydaje się być jeszcze bardziej złożony z uwagi asymetrię rozwiązań prawa cywilnego i prawa podatkowego w zakresie statusu prawnego spółki cywilnej. Po drugie, problematyka zdolności spółki cywilnej do występowania w roli płatnika składek na ubezpieczenie społeczne, a tym samym istnienia zdolności sądowej tej spółki w postępowaniu odrębnym z zakresu ubezpieczeń społecznych, w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie jest rozstrzygana jednolicie. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2014 r., sygn. akt II UK 449/13, Sąd stwierdził bowiem, że to spółka cywilna, a nie tworzący ją wspólnicy, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne zatrudnionych w niej pracowników w myśl art. 4 pkt 2 lit. a u.s.u.s.⁸ Orzecznictwo sądów apelacyjnych również nie jest jednolite w tym zakresie⁹. Po trzecie, argumentacja Sądu zawarta w uzasadnieniu postanowienia oparta jest na przepisach Kodeksu cywilnego, Kodeksu pracy oraz definicjach przedsiębiorcy zawartych w aktualnej i wcześniejszych ustawach. Wydaje się jednak, że dla ustalenia zakresu pojęcia „płatnika składek” należałoby się odwołać do przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, które stanowią regulacje szczególne. Rozbieżności w postrzeganiu statusu prawnego spółki cywilnej na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych są wynikiem szerszego problemu istnienia podmiotowości spółki cywilnej na gruncie prawa publicznego. O ile bowiem w prawie prywatnym status spółki cywilnej będącej wyłącznie stosunkiem zobowiązaniowym nie budzi większych wątpliwości, to prawo publiczne, a zwłaszcza przepisy prawa podatkowego i prawa ubezpieczeń społecznych, dają podstawy ku temu, aby za płatnika podatków i składek uznać spółkę cywilną, a nie jej wspólników.

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10.03.2009 r., P 80/08 (Dz.U. nr 44, poz. 362), POP 2009, nr 4, poz. 52, s. 331.

⁸ Wyrok SN z 18.03.2014 r., sygn. akt II UK 449/13, niepubl., nr LEX 1451362, dostępny na stronie www.sn.pl.

⁹ W Wyroku z 15.12.2011 r. SA w Szczecinie, sygn. akt III AUa 385/11, uznał, że płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne winni być wspólnicy spółki cywilnej, a nie spółka. Wyrok wraz z uzasadnieniem opublikowany został w „Acta Iuris Stetinensis” 2014, nr 5, s. 47–52, <http://wpiaus.pl/actaiuris/acta-iuris-stetinensis-5-2014.html> (dostęp: 20.02.2015). Natomiast w Wyroku z 15.10.2013 r. SA w Gdańsku, sygn. akt III AUa 198/13, orzekł, że spółka cywilna posiada status pracodawcy, a w konsekwencji może być płatnikiem składek. Wyrok został uchylony Wyrokiem SN z 3.12.2014 r., sygn. akt II UK 74/14 i przekazany do ponownego rozpoznania. Takie rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego wskazuje, że Sąd nie kwestionował okoliczności, że płatnikiem składek jest spółka cywilna, gdyż ewentualną nieważność postępowania uwzględniłby z urzędu; niepubl., dostępne na stronie www.sn.pl.

Na gruncie przepisów ogólnych Kodeksu postępowania cywilnego status spółki cywilnej został jednoznacznie rozstrzygnięty przez art. 379 pkt 2 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli strona nie ma zdolności sądowej lub procesowej, zachodzi nieważność postępowania. Zdolność sądowa jest pochodną zdolności prawnej i oznacza zdolność występowania w procesie jako strona. Zgodnie z art. 64 k.p.c. zdolność sądową posiadają: osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Nie ulega wątpliwości, że spółka cywilna nie jest żadnym z wymienionych podmiotów. W świetle przepisów kodeksu cywilnego spółkę cywilną traktować należy wyłącznie jako stosunek prawny, bez możliwości nadawania jej cech jednostki organizacyjnej funkcjonującej jako odrębny podmiot prawa cywilnego. Pogląd ten jest ugruntowany zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie¹⁰. Można jednak mieć wątpliwości, czy omawiane postanowienie znajduje uzasadnienie na gruncie postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, uregulowanego w tytule VII, dział III k.p.c. Zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c., przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań w nim unormowanych, chyba, że przepisy szczególne stanowią inaczej¹¹. Kwestię zdolności sądowej strony w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych należałoby zatem oceniać według przepisów szczególnych. Dopuszczalność występowania spółki cywilnej jako strony postępowania i adresata decyzji ZUS nie można rozpatrywać w kategoriach ogólnej zdolności do działań prawnych czy też braku takiej zdolności, lecz według wymagań określonych przez konkretne przepisy prawne. O ile zdolność prawna, rozumiana jako zdolność do tego, aby być podmiotem określonych praw i obowiązków, jest kategorią normatywną, o której rozstrzyga odpowiedni przepis prawa, to o zdolności prawnej spółki cywilnej w określonej sferze jej działania może przesądzić przepis prawny, przyznający bezpośrednio spółce, a nie wspólnikom, pewne prawa

¹⁰ Uchwała (7) SN z 26.01.1996 r., sygn. akt III CZP 111/95, OSNC 1996, nr 5, poz. 63; Wyrok SN z 28.10.2003 r., sygn. akt I CK 201/02, niepubl.; Wyrok SN z 7.11.2003 r., sygn. akt I CK 191/03, niepubl., dostępny na stronie www.sn.pl; A. Herbert, *Spółka cywilna. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2008, s. 145; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2013, s. 233; K. Pietrzykowski, w: *Kodeks cywilny*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2005, s. 728; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2013, s. 346.

¹¹ W doktrynie postępowanie odrębne jest uznawane za odmianę procesu cywilnego, występującą niejako obok „modelu” podstawowego. *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, wyd. 2, Warszawa 2013, teza 2 do art. 13.

i obowiązki¹². Przepisem takim może być art. 460 § 1 k.p.c., zamieszczony w przepisach ogólnych dotyczących postępowania odrębnego w sprawach pracy i ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z nim, w postępowaniu odrębnym z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, „zdolność sądową i procesową ma także pracodawca, chociażby nie posiadał osobowości prawnej”¹³. Zawarty w treści zwrot „także” wskazuje na to, że przepis ten stanowi poszerzenie ogólnych postanowień dotyczących zdolności sądowej, określonych w art. 64 k.p.c. Przepisem szczególnym jest również art. 477¹¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym stronami w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany.

W celu ustalenia, czy spółka cywilna posiada zdolność sądową w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, konieczne jest zbadanie, czy spółka cywilna może być płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne. W przypadku odpowiedzi pozytywnej, przymiot płatnika składek na ubezpieczenia społeczne przesądzi o zdolności sądowej spółki cywilnej w postępowaniu sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych¹⁴. Pomiedzy regulacjami materialno-prawnymi i procesowymi powinna istnieć synchronizacja, co na gruncie złożonych stosunków ubezpieczenia społecznego nie jest łatwe¹⁵. W pierwszym etapie postępowania, w stosunku do przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych stosowana jest procedura o charakterze administracyjno-prawnym¹⁶, natomiast w drugiej fazie postępowania, przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych, postępowanie toczy się według reguł procedury cywilnej, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej. W doktrynie podkreśla się, że materialno-prawne stosunki ubezpieczenia społecznego mają niejako podwójną naturę, z tego powodu, że występują w nich łącznie elementy administracyjnoprawne

¹² Zob. uzasadnienie uchwały NSA (7) z 30.05.2012 r., sygn. akt II GPS 2/12, ONSA i WSA 2012, nr 4, poz. 63, s. 93; <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>.

¹³ Przepis ten nie może dotyczyć jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 33¹ § 1 k.c., gdyż podmioty te posiadają zdolność sądową i procesową na podstawie odpowiednich przepisów szczególnych.

¹⁴ K. Antonów, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, red. K. Antonów, A. Jabłoński, Warszawa 2014, s. 385.

¹⁵ W. Sanetra, *Materialne i procesowe prawo ubezpieczeń społecznych*, PUSiG 2000, nr 8, s. 2.

¹⁶ Przepis art. 123 u.s.u.s. stanowi: w sprawach uregulowanych ustawą stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej.

i cywilnoprawne¹⁷. Mając na względzie tę złożoność stosunków ubezpieczenia społecznego oraz istnienie szeregu regulacji szczególnych, w tym również dotyczących strony postępowania przed Zakładem, konieczne jest odwołanie się do przepisów szczegółowych, a więc do u.s.u.s. oraz przepisów, do których ustawa odsyła, nakazując ich odpowiednie stosowanie.

Pracodawca jako płatnik składek na ubezpieczenie społeczne

Decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określała wysokość należności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne płatnika, którym była spółka cywilna. Adresatem decyzji Zakładu winien zatem być płatnik składek, w rozumieniu art. 4 ust. 2 u.s.u.s., gdyż to do jego ustawowych obowiązków należy obliczanie i opłacanie należnych składek na ubezpieczenie społeczne. Przepis art. 4 ust. 2 u.s.u.s. zawiera definicję zakresową, polegającą na wyliczeniu podmiotów, które łącznie wzięte tworzą zakres nazwy definiowanej, czyli nazwy „płatnik składek”¹⁸. Podmiot będący płatnikiem składek, w rozumieniu u.s.u.s., jest stroną postępowania przed Zakładem, adresatem decyzji Zakładu dotyczącej obowiązku zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne, a tym samym stroną posiadającą zdolność sądową w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Takie rozumienie strony postępowania pozostaje w bezpośrednim związku z charakterem spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych. Jak wspomniano wcześniej, sprawy z tego zakresu mają bowiem

¹⁷ K. Antonów, *Przedmiotowe, konstytucyjne i procesowe przesłanki uznania prawa zabezpieczenia społecznego za odrębną gałąź prawa*, w: *Jedność w różnorodności. Studia z zakresu prawa pracy, zabezpieczenia społecznego i polityki społecznej. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi W. Muszalskiemu*, red. A. Patulski, K. Walczak, Warszawa 2009, s. 293; tenże, *Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pojęcie oraz właściwości postępowań przedsądowych i ochrony cywilnoprawnej*, Warszawa 2011, s. 76–79; M. Cholewa-Klimek, *Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2010, s. 175 i n.; R. Pacud, *Stosunki prawne ubezpieczenia emerytalnego*, Warszawa 2011, s. 26–32; W. Sanetra, *Materialne...*, s. 2.

¹⁸ Z. Kubot, *Definicja płatnika składek*, PiZS 2012, nr 6, s. 12. W doktrynie wskazuje się również, że ustawowe pojęcie „płatnika składek” jest wzorowane na pojęciu „płatnika”, zdefiniowanym opisowo dla potrzeb prawa podatkowego w art. 8 ustawy z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa, gdzie płatnik oznacza osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, obowiązującą na podstawie przepisów prawa podatkowego do obliczenia i pobrania od podatnika podatku. T. Bińczycka-Majewska, *Organizacja i finansowanie ubezpieczeń społecznych*, w: *Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś. W 80-lecie uchwalenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, publikacja pokonferencyjna, Wrocław 2013, s. 81 i n. Wydaje się jednak, że pojęcie płatnika składek na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych winno być porównywane z pojęciem podatnika w rozumieniu Ordynacji podatkowej.

charakter cywilny tylko formalnie – dzięki temu, że są rozstrzygane zgodnie z przepisami k.p.c.¹⁹ Przywołana przez Sąd definicja strony postępowania administracyjnego, zawarta w art. 29 k.p.a., nie wydaje się być prawidłową podstawą do ustalenia strony postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych już choćby z tego powodu, że w dziale III k.p.a. istnieją przepisy szczególnie w sprawach ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 180 § 1 k.p.a., w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy Kodeksu, chyba że przepisy dotyczące ubezpieczeń ustalają odmienne zasady postępowania w tych sprawach. Dlatego ustalając definicję płatnika składek, w pierwszej kolejności należy odwołać się do przepisów szczególnych zawartych w prawie pracy i prawie ubezpieczeń społecznych.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd przywołał art. 3 Kodeksu pracy zawierający definicje pracodawcy. Sięgnięcie do definicji pracodawcy zawartej w prawie pracy jest konieczne, gdyż pracodawca ubezpieczonego jest uznawany za płatnika składek i wymieniony w art. 4 pkt 2 ppkt a u.s.u.s., zaś prawo ubezpieczeń społecznych nie sformułowało samodzielnej definicji pracodawcy²⁰. Z definicji ustawowej pracodawcy wynika, że jest nim „jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniają one pracowników”. Sąd uznał, że spółka cywilna mogła być kwalifikowana jako „jednostka organizacyjna” w rozumieniu tego przepisu jedynie wówczas, gdyby mogła być stroną umowy o pracę. Było tak jedynie wtedy, gdy przepisy prawa przyznawały jej status podmiotu gospodarczego (przedsiębiorcy)²¹. Natomiast z chwilą uznania za przedsiębiorców wspólników spółki cywilnej, doszło do wyróżnienia prawnego wielości przedsiębiorców przy występowaniu jednego przedsiębiorstwa w ramach spółki cywilnej. Pojęcie jednostki organizacyjnej Sąd łączy zatem z możliwością zatrudniania pracowników we własnym imieniu (czyli

¹⁹ M. Cholewa-Klimek, *Postępowanie sądowe...*, s. 125–126; zob. uzasadnienia orzeczeń: Uchwały SN (7) z 21.04.2010 r., sygn. akt II UZP 1/10, OSNP 2010, nr 21–22, poz. 267, Biuletyn SN 2010, nr 4, poz. 23; Uchwały SN z 19.02.2008 r., sygn. akt II UZP 8/07, OSNP 2008, nr 13–14, poz. 198; Wyroku SN z 22.01.2008 r., sygn. akt I UK 210/07, OSNP 2009, nr 5–6, poz. 75; Uchwały SN z 5.12.2007 r., sygn. akt II UZP 4/07, OSNP 2008, nr 5–6, poz. 74.

²⁰ W przeciwieństwie do specyficznej definicji pracownika wynikającej z art. 8 ust. 1–2a u.s.u.s. zob. I. Jędrasik-Jankowska, *Konstrukcja uznania za pracownika w prawie ubezpieczenia społecznego*, PiZS 2011, nr 8, s. 2; P. Prusinowski, *Obowiązek zapłaty składek a definicja pracownika w prawie ubezpieczeń społecznych*, MPP 2011, nr 6, s. 291.

²¹ Na gruncie art. 2 ust. 2 Ustawy z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. nr 41, poz. 324 ze zm.) podmiotem gospodarczym, obok osoby fizycznej i osoby prawnej, była jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa.

ze zdolnością prawną), zaś taką zdolność ma nie jednostka organizacyjna, lecz wyłącznie wszyscy wspólnicy spółki. Brak zdolności do zatrudniania pracowników, a tym samym brak statusu pracodawcy, Sąd wywodzi zatem z ogólnych zasad prawa cywilnego i braku posiadania przez spółkę cywilną podmiotowości prawnej.

W tym miejscu warto podkreślić, że część przedstawicieli doktryny uznaje, że pojęcie jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, zawarte w art. 3 k.p. obejmuje spółkę cywilną²². Spółka cywilna jest uznawana za podmiot prawa pracy również w judykaturze²³. Spółka cywilna jest uznawana jako pracodawca dla zatrudnionych pracowników i jest postrzegana jako jednostka organizacyjna utworzona w wyniku umowy spółki (art. 860 k.c.), a nie tworzący ją wspólnicy²⁴. Jako jeden z argumentów jest wskazywany art. 886 § 2 k.p.c., zgodnie z którym za pracodawcę uznaje się spółkę cywilną, a nie jej wspólników. Przyznanie spółce cywilnej przymiotu pracodawcy jest konsekwencją przyjęcia przez polskiego ustawodawcę modelu zarządczego pracodawcy, a nie modelu właścicielskiego. Jedynie w tym ostatnim modelu przymiot pracodawcy jest powiązany z posiadaniem zdolności cywilnoprawnej²⁵. Definicja ustawowa pracodawcy, zawarta w Kodeksie pracy, jest krytykowana w doktrynie. Wskazuje się bowiem, że przyznanie zdolności pracowniczej powinno być następstwem wyodrębnienia organizacyjnego, któremu z kolei powinno towarzyszyć wyodrębnienie

²² J. Gudowski, w: *Komentarz do kodeksu cywilnego, księga trzecia zobowiązania*, red. G. Bieniek, Warszawa 2007, s. 682; J. Lic, *Spółka cywilna. Problematyka podmiotowości prawnej*, Warszawa 2013, s. 613; W. Muszalski, *Kodeks pracy. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 13; M. Podleś, L. Siwik, *Spółka cywilna w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2009, s. 180; K. Rączka, w: *Kodeks pracy. Komentarz*, red. W. Muszalski, Warszawa 2011, s. 21; T. Romer, *Prawo pracy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 34. Zgodnie z poglądem przeciwnym, pracodawcą są wspólnicy spółki cywilnej. A. Jabłoński, w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 83–84; L. Miroszewski, *Czy spółka cywilna jest pracodawcą?*, PiZS 2000, nr 9, s. 33–39; tenże, *Wspólnicy spółki cywilnej jako pracodawcy*, PiZS 2000, nr 11, s. 19–25.

²³ Wyrok SN z 18.03.2014 r., sygn. akt II UK 449/13, niepubl., www.sn.pl; Wyrok SA w Gdańsku z 15.10.2013 r., sygn. akt III AUa 198/13, niepubl., <http://orzeczenia.ms.gov.pl>; Wyrok NSA z 3.02.2011 r., sygn. akt II FSK 838/10, POP 2011, nr 5, poz. 155, s. 484; W Wyroku z 13.03.2012 r., sygn. akt II PK 170/11, niepubl., Sąd Najwyższy uznał, że spółka cywilna jest kontraktem (umową) i jako taka nie może być pracodawcą, bo sama w sobie nie jest podmiotem prawa.

²⁴ W doktrynie zaproponowano dokonanie ustawowego rozróżnienia zwykłych spółek cywilnych oraz spółek prowadzących działalność gospodarczą i przyznanie tym ostatnim zdolności prawnej. J. Lic, *Spółka cywilna...*, s. 364–371 oraz 829 i n.

²⁵ Z. Hajn, *Pojęcie pracodawcy po nowelizacji kodeksu pracy – część I*, PiZS 1997, nr 5, s. 19 i n.; tenże; *Pojęcie pracodawcy po nowelizacji kodeksu pracy – część II*, PiZS 1997, nr 6, s. 30 i n.; P. Prusinowski, *Rozstrzyganie indywidualnych sporów ze stosunku pracy*, red. Z. Góral, Warszawa 2013, s. 73.

finansowe w stopniu umożliwiającym samodzielne realizowanie stosunku pracy oraz ponoszenie odpowiedzialności przez tę jednostkę za zobowiązania z nich wynikające²⁶. Konsekwencją takiej definicji pracodawcy jest jednak uznanie, że spółka cywilna może być pracodawcą, a tym samym to ona, jako jednostka organizacyjna, posiada zdolność sądową w postępowaniu odrębnym z zakresu prawa pracy²⁷. Uznając spółkę cywilną za pracodawcę, trzeba przyznać jej status płatnika składek w rozumieniu u.s.u.s., a także zdolność sądową i procesową w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdyż zdolność ta jest powiązana z podmiotowością w zakresie zatrudniania pracowników²⁸.

Płatnik składek na ubezpieczenie społeczne

Zakres podmiotowy pojęcia „płatnika składek” w rozumieniu u.s.u.s. jest jednak znacznie szerszy, aniżeli pojęcie pracodawcy. Ustawodawca wyszczególnił podmioty, które są płatnikami składek w art. 4 pkt 2 u.s.u.s. Zgodnie z pkt. a tego przepisu, płatnikiem składek jest „pracodawca – w stosunku do pracowników i osób odbywających służbę zastępczą oraz jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi”. Brzmienie przepisu wskazuje, że płatnikiem składek jest m.in. pracodawca w stosunku do pracowników, ale także „jednostka organizacyjna”, jeżeli pozostaje z osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi. Wydaje się, że ustawodawca przyjął bardzo szeroką definicję płatnika składek. Płatnikiem składek jest każda jednostka organizacyjna, nawet jeżeli nie jest pracodawcą. Ta szeroka definicja płatnika składek wynika ze specyfiki stosunków prawnych istniejących na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych. Należy podzielić pogląd Sądu, że więź istniejąca pomiędzy płatnikiem a Zakła-

²⁶ P. Wąż, *Koncepcja pracodawcy rzeczywistego w świetle art. 3 KP*, MP 2007, nr 3 i przywołana w artykule literatura.

²⁷ Tę zdolność przyznaje jej art. 460 § 1 k.p.c. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z art. 778 k.p.c. do egzekucji ze wspólnego majątku wspólników spółki prawa cywilnego konieczny jest tytuł egzekucyjny wydany przeciwko wszystkim wspólnikom.

²⁸ Wyrok SN z 18.03.2014 r., sygn. akt II UK 449/13, niepubl., www.sn.pl; Wyrok SN z 4.01.2008 r., sygn. akt I PK 187/07, niepubl., www.sn.pl; Wyrok NSA z 3.02.2011 r., sygn. akt II FSK 838/10, POP 2011, nr 5, poz. 155, s. 484; Wyrok SA w Gdańsku z 15.10.2013 r., sygn. akt III AUa 198/13, niepubl., <http://orzeczenia.ms.gov.pl>; P. Prusinowski, *Rozstrzygnięcie indywidualnych sporów...*, s. 70.

dem Ubezpieczeń Społecznych ma charakter pochodny w relacji do stosunku ubezpieczenia. Do jej powstania dochodzi wraz z powstaniem stosunku ubezpieczenia, czyli objęcia ubezpieczeniem społecznym osoby (ubezpieczonego) spełniającej określone ustawowo kryteria. Jednocześnie rola płatnika składek w wykonywaniu zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych jest bardzo istotna. Stosownie do art. 3 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s., płatnik składek jest podmiotem wykonującym zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych, obok innych współwykonawców, m.in. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Doktryna podkreśla, że ustawodawca określa cechy definicyjne pojęcia „płatnika składek” przez wskazanie zakresu czynności, których wykonanie zostało zastrzeżone wyłącznie dla tego podmiotu jako wykonawcy własnych zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych²⁹. Dla zdefiniowania pojęcia płatnika składek konieczne jest zatem przeanalizowanie zadań ustawowych tego podmiotu, wyszczególnionych w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. Należy pamiętać, że prawo ubezpieczeń społecznych jest uznawane za prawo „ściśle”, a to oznacza, że korygująca rola orzecznictwa sądowego jest znacznie ograniczona³⁰.

Analiza przepisów u.s.u.s. w części dotyczącej wymogów ustawowych umożliwiających zgłoszenie płatnika składek, wskazuje, że ustawodawca ustanowił mechanizmy prawne umożliwiające zgłoszenie spółki cywilnej jako płatnika składek na ubezpieczenia społeczne. Brak jest natomiast możliwości zgłoszenia jako płatnika składek pracodawcę zbiorowego, na przykład współników spółki cywilnej. Zgodnie z art. 43 ust. 5 i 6 u.s.u.s, płatnikiem składek może być osoba fizyczna bądź osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej. Analiza danych wymaganych do zgłoszenia jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej wskazuje natomiast, że jako taką jednostkę ustawodawca uznaje m.in. spółkę cywilną. Zgodnie z art. 43 ust. 5 u.s.u.s., zgłoszenie płatnika składek – osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej – zawiera następujące dane: numery NIP i REGON, nazwę skróconą płatnika składek, nazwę zgodną z aktem prawnym konstytuującym płatnika, nazwę organu założycielskiego płatnika, występowanie obowiązku wpisu do rejestru lub ewidencji, nazwę organu rejestrowego lub ewidencyjnego, datę i numer wpisu do rejestru lub ewidencji, datę powstania obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, wykaz rachunków

²⁹ T. Bińczycka-Majewska, *Organizacja i finansowanie...*, s. 81–82.

³⁰ W. Sanetra, *Stanowienie i stosowanie prawa z zakresu ubezpieczeń społecznych*, w: *Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś...*, s. 123.

bankowych, adres siedziby i adres do korespondencji, adres prowadzenia działalności. Stosownie do art. 45 ust. 1 pkt 1 u.s.u.s., na koncie płatnika składek ewidencjonuje się dane identyfikacyjne, numer NIP i numer identyfikacyjny REGON, a jeżeli płatnikowi składek nie nadano tych numerów lub jednego z nich – numer PESEL lub serię i numer dowodu osobistego albo paszportu, nazwy i numery rachunków bankowych płatnika, dane informacyjne płatnika składek, w tym szczególną formę prawną według krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej (REGON), kod rodzaju działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) oraz wszelkie inne dane konieczne do obsługi konta, a w szczególności dla celów rozliczania należności z tytułu składek oraz dla celów prowadzenia postępowania egzekucyjnego, w tym informacje dotyczące wspólników spółek cywilnych, jawnych i komandytowych, w zakresie rejestrowanym w Centralnym Rejestrze Podmiotów – Krajowej Ewidencji Podatników. Zgłoszenie płatnika składek należy do ustawowych obowiązków płatnika Płatnik składek, realizując ustawowy obowiązek, dokonuje zgłoszenia do ZUS. W oparciu o dokonane zgłoszenie ZUS zakłada w Centralnym Rejestrze Płatników Składek (art. 33 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s.) konto płatnika, na którym ewidencjonuje dane i informacje go dotyczące. Analiza zakresu danych potrzebnych do zgłoszenia płatnika składek oraz informacji i danych zawartych na jego koncie doprowadza do dwóch wniosków. Po pierwsze, u.s.u.s. dopuszcza możliwość zgłoszenia spółki cywilnej jako płatnika składek i uznaje tę spółkę jako jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. Spółka cywilna posiada bowiem: NIP i REGON, umowa spółki cywilnej zawierana przez wspólników jest zazwyczaj wskazywana jako „akt prawny konstytuujący płatnika” w rozumieniu u.s.u.s., spółka może posiadać swoją nazwę³¹, może wskazać również rachunek bankowy³² oraz adres prowadzenia działalności gospodarczej. Po drugie, z art. 43 ust. 5 u.s.u.s. wynika, iż ustawodawca uznał, że w zgłoszeniu płatnika składek – spółki cywilnej – nie ma w zasadzie obowiązku wskazywania

³¹ Z uwagi na to, że spółka cywilna nie jest przedsiębiorcą, nie znajdują do niej zastosowania przepisy o firmie. Nazwa przyjęta przez wspólników może być nazwą fantazyjną. J. Lic, *Spółka cywilna...*, s. 588 i n.

³² Zgodnie z art. 51 Ustawy z 29.08.1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 128), rachunek bankowy może być prowadzony dla kilku osób fizycznych. Jako rachunek bankowy spółki cywilnej jest zatem wskazywany rachunek wspólny jej wspólników – osób fizycznych. Jest on następnie wykorzystywany przez spółkę jako płatnika do rozliczeń z ZUS. Przepisy Prawa bankowego nie dają podstaw prawnych do zakładania rachunków bankowych dla spółek cywilnych, których wspólnikami są osoby prawne lub osoby ustawowe. Banki zakładają i prowadzą jednak takie rachunki. J. Lic, *Spółka cywilna...*, s. 610–611.

osób będących wspólnikami spółki. Informacje dotyczące wspólników spółki cywilnej są bowiem traktowane przez ustawodawcę jako „inne dane” konieczne do obsługi konta płatnika, a w szczególności dla celów rozliczenia należności z tytułu składek oraz dla celów prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Dane wspólników spółki cywilnej są zatem ewidencjonowane przez Zakład na koncie płatnika składek, w ramach ustawowego obowiązku zapewnienia rzetelności i kompletności informacji gromadzonych na kontach płatników składek (art. 34 ust. 1 u.s.u.s.), ale nie są traktowane jako dane podstawowe. Analiza art. 45 ust. 1 pkt 1 u.s.u.s., w tej części przepisu, gdzie spółka cywilna jest wymieniana obok spółek osobowych prawa handlowego wskazuje, że spółka cywilna jest traktowana jako płatnik składek, na równi ze spółką jawną i komandytową. Spółka jawna i komandytowa, będące spółkami osobowymi prawa handlowego, są jednostkami organizacyjnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, na mocy art. 8 § 1 Kodeksu spółek handlowych. Zrównanie statusu spółki cywilnej ze spółką jawną i komandytową dokonane w prawie ubezpieczeń społecznych nakazuje przypuszczać, że ustawodawca uznaje wszystkie te jednostki organizacyjne za posiadające przymiot płatnika składek. Podobnie jest na gruncie prawa podatkowego, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Status spółki cywilnej na gruncie prawa prywatnego i publicznego

Na gruncie prawa prywatnego spółka cywilna jest traktowana jako umowa kontrahentów tworząca więź o charakterze wyłącznie obligacyjnym. W prawie publicznym spółka cywilna jest traktowana jako jednostka organizacyjna posiadająca własny majątek i zobowiązania oraz indywidualne numery NIP³³ i REGON³⁴. Pod rządami ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności

³³ Przepis art. 5 ust. 3 pkt 2 Ustawy z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1314 ze zm.) wymienia wprost spółki cywilne jako podmioty podlegające wpisowi do ewidencji podatników i płatników.

³⁴ Zgodnie z art. 43 ust. 3 Ustawy z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2012 r., poz. 591 ze zm.), urzędy statystyczne wydają na żądanie wpisanych do rejestru podmiotów osób prawnych, jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zaświadczenia o nadanym im i ich jednostkom lokalnym numerze identyfikacyjnym, nie później niż w terminie 7 dni roboczych od dnia otrzymania żądania. Spółki cywilne prowadzące działalność w oparciu o umowę zawartą na podstawie Kodeksu cywilnego zostały wyszczególnione jako podmioty podlegające wpisowi do rejestru w paragrafie 8 pkt 9 Rozporządzenia Rady Ministrów z 27.07. 1999 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i za-

gospodarczej³⁵ spółka cywilna była uznawana jako przedsiębiorca (podmiot gospodarczy). Uzyskanie przez spółkę cywilną statusu przedsiębiorcy (podmiotu gospodarczego) nie przesądzało kwestii zdolności prawnej, która stanowi kategorię właściwą prawu cywilnemu³⁶, lecz spowodowało popularność prowadzenia działalności gospodarczej w tej właśnie formie³⁷. Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej³⁸, przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej³⁹. Przedsiębiorcami są zatem wspólnicy spółki cywilnej, a nie sama spółka. Zmiana ustawowej definicji przedsiębiorcy nie pociągnęła za sobą zmiany definicji płatnika podatków i składek. Przepisy u.s.u.s. i Ordynacji podatkowej spółkę cywilną wymieniają obok spółki jawnej i komandytowej, nie różnicując statusu tych jednostek organizacyjnych. To sprawia, że spółka cywilna może być traktowana jako płatnik składek i podatków.

Z definicji spółki cywilnej zawartej w art. 860 k.c. wynika, że jest ona tworzona dla osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony. Umowa spółki zawsze tworzy stosunek prawny o charakterze ciągłym (trwałym)⁴⁰. W doktrynie podkreśla się, że konstrukcja typowej spółki cywilnej zakłada istnienie struktury organizacyjnej, relewantnej zarówno w stosunkach wewnętrznych (między wspólnikami), jak i zewnętrznych (wobec

świadceń, oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej (Dz.U. nr 69, poz. 763 ze zm.).

³⁵ Dz.U. nr 41, poz. 324 ze zm.

³⁶ Uchwała (7) SN z 26.01.1996 r., sygn. akt III CZP 111/95, OSNC 1996, nr 5, poz. 63, OSP 1996, nr 7, poz. 135; Wyrok SN z 6.06.2003 r., sygn. akt IV CKN 183/01, niepubl., www.sn.pl.

³⁷ W. Górecki, *Podmiotowość prawna spółki cywilnej. Zagadnienia wybrane*, KPP 1999, z. 3, s. 511–512; W.J. Katner, *Problemy funkcjonowania spółki cywilnej w nowej rzeczywistości prawnej*, PPH 2002, nr 11, s. 14; M. Podleś, *Charakter prawny spółki cywilnej na tle prawa polskiego i niemieckiego*, Warszawa 2008, s. 132.

³⁸ T.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 672.

³⁹ Analogiczny zapis był zamieszczony w art. 2 ust. 3 Ustawy z 19.11. 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178 ze zm.).

⁴⁰ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 346.

osób trzecich)⁴¹. Ponadto wspólnik spółki cywilnej może prowadzić odrębną działalność gospodarczą w ramach kilku spółek cywilnych, na co wyraźnie wskazuje art. 14a ust. 2a ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Możliwość zawieszenia działalności w jednej lub kilku spółkach wskazuje, że ustawodawca wyraźnie odróżnił działalność wspólnika od działalności tego wspólnika w ramach spółki cywilnej⁴².

W uzasadnieniu postanowienia Sąd pominął wskazane powyżej przepisy u.s.u.s., które mają niebagatelne znaczenie dla ustalenia zakresu pojęciowego „płatnika składek” na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych. W postanowieniu zabrakło również analizy art. 115 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa⁴³, znajdującego odpowiednie zastosowanie do należności z tytułu składek na mocy art. 31 u.s.u.s. Wykładnia językowa i systemowa przywołanego przepisu Op, doprowadza do wniosku, że to spółka cywilna jest traktowana przez ustawodawcę jako podatnik należności publicznoprawnych⁴⁴. Natomiast wspólnicy spółki cywilnej są postrzegani jako osoby trzecie, ponoszące odpowiedzialność w sposób subsydiarny. Zgodnie z brzmieniem art. 115 § 1 Op „Wspólnik spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej oraz komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką i z pozostałymi wspólnikami za zaległości podatkowe spółki”. Analiza językowa

⁴¹ J. Frąckowiak, *Konstrukcja prawna spółki cywilnej*, w: *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005, s. 107 i n.; A. Herbet, *Spółka cywilna. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2008, s. 291; M. Podleś podkreśla również, że spółka cywilna cechuje się elementami konstrukcyjnymi rekompensującymi jej brak podmiotowości prawnej, takimi jak: strukturą organizacyjną, odrębnym majątkiem i możliwością jej identyfikacji. Ponadto można wyróżnić zobowiązania, które może spełnić tylko w ramach struktury organizacyjnej spółki. Może to wynikać z przepisów prawa (rzecz przewłaszczona należy do majątku spółki), jak i ze względów faktycznych (jedynie przedsiębiorstwo wchodzące w skład majątku wspólnego jest w stanie wykonać określoną usługę lub dzieło). M. Podleś, *Charakter prawny...*, s. 229. W starszej literaturze warto wspomnieć o odosobnionym poglądzie A. Kleina, który osobowość prawną spółki cywilnej wywodził posługując się konstrukcją osoby prawnej (podmiotowym stosunkiem prawnym). Autor ten uznał, że konstrukcja prawna spółek cywilnych, w szczególności kształt objętych nimi podmiotowych stosunków prawnych, nie różni się w swej istocie co do składników i przedmiotu regulacji od konstrukcji osób prawnych. A. Klein, *Ewolucja instytucji osobowości prawnej*, w: *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Wrocław 1983, s. 108–124.

⁴² Na tę okoliczność wskazuje Sąd Apelacyjny w Gdańsku w Wyroku z 15.10.2013 r., sygn. akt III AUa 198/13, niepubl., <http://orzeczenia.ms.gov.pl>.

⁴³ Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm., zwana dalej Op.

⁴⁴ Spółka cywilna jest uznawana m.in. za podatnika podatku akcyzowego, zob. Wyrok WSA w Szczecinie z 30.01.2014 r., sygn. akt I SA/Sz 1179/13, niepubl., www.orzeczenia.nsa.gov.pl, wraz z przywołaną w uzasadnieniu wyroku obszerną argumentacją popartą szeregiem orzeczeń sądów administracyjnych.

przepisu wskazuje, że wspólnik spółki cywilnej jest traktowany jako podmiot odrębny od spółki cywilnej. Ustawodawca posługuje się zwrotami: „wspólnik spółki odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką, w dalszej części przepisu jest natomiast mowa o odpowiedzialności „za zaległości podatkowe spółki”⁴⁵. Wykładnia językowa przepisu doprowadza do wniosku, że podmiotem pierwotnie odpowiedzialnym za zaległości podatkowe jest spółka, zaś wspólnik jest osobiście odpowiedzialny wraz ze spółką i pozostałymi wspólnikami w sposób subsydiarny. Analizując natomiast przywołany przepis, z perspektywy jego umiejscowienia w ustawie, należy podkreślić, że art. 115 znajduje się w dziale III Ordynacji, w rozdziale 15 zatytułowanym *Odpowiedzialność osób trzecich*⁴⁶. Ponadto zgodnie z pierwszym przepisem tego rozdziału „w przypadkach i w zakresie przewidzianych w niniejszym rozdziale za zaległości podatkowe podatnika odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem również osoby trzecie” (art. 107 § 1 Op). Umiejscowienie przepisu o odpowiedzialności wspólników spółki cywilnej w rozdziale dotyczącym odpowiedzialności osób trzecich, prowadzi do wniosku, że wspólnik spółki cywilnej jest traktowany jak osoba trzecia wobec podatnika należności, jakim jest spółka cywilna. Ponadto należy wskazać, że art. 115 Op traktuje wspólnika spółki cywilnej identycznie jak wspólnika odpowiadającego bez ograniczeń za zobowiązania spółki osobowej prawa handlowego. Spółki osobowe prawa handlowego są tzw. ułomnymi osobami prawnymi, posiadającymi zdolność prawną. Przepis Op nie różnicuje zasad odpowiedzialności wspólników spółki cywilnej oraz wspólników spółek osobowych, a to oznacza, że spółka cywilna, podobnie jak pozostałe spółki wymienione w art. 115 Op, posiada na gruncie tej ustawy przymiot podatnika (odpowiednio płatnika składek). Warto również podkreślić, że odpowiedzial-

⁴⁵ Przy dokonywaniu wykładni przepisów prawa podatkowego należy stosować inne reguły aniżeli przy interpretacji przepisów prawa prywatnego. Prawo podatkowe jest prawem ingerencyjnym, które powołuje do życia stosunki społeczne nieistniejące poza nim. Wykładnia językowa jest w prawie podatkowym podstawowym, choć nie jedynym rodzajem wykładni niezbędnym do ustalenia treści przepisów prawa. Sens słów użytych przez ustawodawcę ma kluczowe znaczenie, gdyż w państwie prawnym realizującym zasady pewności i sprawiedliwości, nie można dokonywać takiej wykładni przepisów prawa podatkowego, która byłaby sprzeczna z tym sensem. Formuła słowna jest bowiem granicą wszelkiego dopuszczalnego sensu. R. Mastalski, *Prawo podatkowe*, Warszawa 2012, s. 119–125. Podobne zasady dotyczą interpretacji przepisów regulujących system zabezpieczenia społecznego, które ze względu na swoją istotę i konstrukcję winny podlegać ścisłej wykładni. Nie powinno się do nich stosować wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych. Zob. Wyrok SN z 14.05.2012 r., sygn. akt I UK 400/11, niepubl., www.sn.pl.

⁴⁶ Zasady odpowiedzialności podatnika i płatnika zostały natomiast uregulowane w rozdziale 2 Ordynacji o tytule *Odpowiedzialność podatnika, płatnika i inkasenta*, w art. 26–32 ustawy.

ność majątkiem osobistym wspólników spółki cywilnej wynika z decyzji organu podatkowego. Decyzja organu podatkowego ma charakter konstytutywny i jest podstawą odpowiedzialności wspólników spółki cywilnej (art. 108 § 1 Op). Co więcej, odpowiedzialność wspólnika spółki cywilnej ma charakter subsydiarny, na co wskazuje art. 108 § 4 Op, zgodnie z którym „egzekucja zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej może być wszczęta dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna”.

Decyzja Zakładu, będąca przedmiotem oceny Sądu, nie była decyzją o odpowiedzialności osób trzecich – wspólników spółki cywilnej będącej płatnikiem składek, lecz decyzją określającą wysokość należności z tytułu nieopłaconych należności samego płatnika. Stroną postępowania przed Zakładem musiał być zatem płatnik tych składek. Analiza przywołanych powyżej przepisów u.s.u.s. dotyczących zakresu danych umożliwiających zgłoszenie płatnika składek wskazuje, że ustawodawca nie wprowadził mechanizmów jurydycznych umożliwiających zgłoszenie jako płatnika składek podmiotu zbiorowego – wspólników spółki cywilnej. Ponadto w większości przypadków, status spółki cywilnej jest zrównany ze statusem spółki jawnej i komandytowej. Podobnie jest na gruncie Op, a zwłaszcza tych przepisów, które znajdują zastosowanie do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych. To oznacza, że *de lege lata* płatnikiem składek jest jednostka organizacyjna – spółka cywilna. Zdolność sądowa tego podmiotu, w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, jest powiązana z podmiotowością w zakresie ubezpieczeń społecznych i posiadaniem przymiotu płatnika składek. W doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych tę charakterystyczną cechę nazwano „odcinkową zdolnością prawną”⁴⁷.

Wnioski

Na gruncie aktualnie obowiązujących przepisów u.s.u.s. oraz przepisów Op, do których ustawa odsyła nakazując odpowiednie stosowanie, istnieją podstawy prawne do tego, aby za płatnika składek uznać spółkę cywilną. Jednak

⁴⁷ O ile odcinkowa zdolność prawna występuje wyjątkowo w prawie cywilnym, to jest cechą typową i właściwą dla prawa podatkowego i prawa ubezpieczeń społecznych. Z. Kubot, *Odcinkowa zdolność prawna pracodawcy w stosunkach pracy*, w: *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, XVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, red. L. Florek, Ł. Pisarczyk, Warszawa 2011, s. 181 i n.

decyzja Zakładu, określając stronę postępowania, czyli płatnika składek, winna zawierać imiona i nazwiska wszystkich współników spółki, oraz nazwę skróconą płatnika podaną w zgłoszeniu płatnika składek⁴⁸ i widniejącą w Centralnym Rejestrze Płatników prowadzonym przez Zakład. Z uwagi na brak jakiegokolwiek podmiotowości prawnej spółki cywilnej na gruncie prawa prywatnego, postępowanie dotyczące płatnika będącego spółką cywilną jest w istocie postępowaniem dotyczącym wszystkich współników tej spółki. Nie jest dopuszczalne wskazanie w decyzji Zakładu jedynie nazwy skróconej spółki cywilnej zgłoszonej dla płatnika składek. Do identyfikacji płatnika konieczne jest posłużenie się imieniem i nazwiskiem wszystkich współników spółki. Dlatego należy zgodzić się z oceną Sądu, że decyzja Zakładu wskazująca jako płatnika składek jedynie nazwę spółki cywilnej, była wadliwa. Analiza przywołanych w opracowaniu przepisów wskazuje na niespójność rozwiązań przepisów ogólnych oraz regulacji szczególnych z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pozostaje mieć nadzieję, że ta rozbieżność w definiowaniu płatnika składek nie będzie miała wpływu na sytuację prawną ubezpieczonych, których składki na ubezpieczenie społeczne dotyczą.

Literatura

- Antonów K., *Przedmiotowe, konstytucyjne i procesowe przesłanki uznania prawa zabezpieczenia społecznego za odrębną gałąź prawa*, w: *Jedność w różnorodności. Studia z zakresu prawa pracy, zabezpieczenia społecznego i polityki społecznej. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi W. Muszalskiemu*, red: A. Patulski, K. Walczak, Warszawa 2009.
- Antonów K., *Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pojęcie oraz właściwości postępowań przed sądowych i ochrony cywilnoprawnej*, Warszawa 2011.
- Bińczycka-Majewska T., *Organizacja i finansowanie ubezpieczeń społecznych*, w: *Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś. W 80-lecie uchwalenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, Wrocław 2013.
- Cholewa-Klimek M., *Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2010.

⁴⁸ Dokumentcie ZPA stanowiącym załącznik nr 6 do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 23.10. 2009 r. w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów miesięcznych korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących, zgłoszeń danych o pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz innych dokumentów (Dz.U. z 2014 r., poz. 1844 ze zm.).

- Frąckowiak J., *Konstrukcja prawna spółki cywilnej*, w: *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005.
- Górecki W., *Podmiotowość prawna spółki cywilnej. Zagadnienia wybrane*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1999, z. 3.
- Hajn Z., *Pojęcie pracodawcy po nowelizacji kodeksu pracy – część I*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1997, nr 5.
- Hajn Z., *Pojęcie pracodawcy po nowelizacji kodeksu pracy – część II*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1997, nr 6.
- Herbert A., *Spółka cywilna. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2008.
- Jędrasik-Jankowska I., *Konstrukcja uznania za pracownika w prawie ubezpieczenia społecznego*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2011, nr 8.
- Katner W., *Problemy funkcjonowania spółki cywilnej w nowej rzeczywistości prawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 11.
- Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2013.
- Klein A., *Ewolucja instytucji osobowości prawnej*, w: *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Wrocław 1983.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, wyd. 2, Warszawa 2013.
- Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, red. K. Antonów, A. Jabłoński, Warszawa 2014.
- Komentarz do kodeksu cywilnego, księga trzecia zobowiązania*, red. G. Bieniek, Warszawa 2007.
- Kubot Z., *Definicja płatnika składek*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2012, nr 6.
- Kubot Z., *Odcinkowa zdolność prawna pracodawcy w stosunkach pracy*, w: *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, XVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, red. L. Florek, Ł. Pisarczyk, Warszawa 2011.
- Lic J., *Spółka cywilna. Problematyka podmiotowości prawnej*, Warszawa 2013.
- Mastalski R., *Prawo podatkowe*, Warszawa 2012.
- Miroszewski L., *Czy spółka cywilna jest pracodawcą?*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2000, nr 9.
- Miroszewski L., *Wspólnicy spółki cywilnej jako pracodawcy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2000, nr 11.
- Muszalski W., *Kodeks pracy. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Pacud R., *Stosunki prawne ubezpieczenia emerytalnego*, Warszawa 2011.

- Pietrzykowski K., *Kodeks cywilny*, Warszawa 2005.
- Podleś M., *Charakter prawny spółki cywilnej na tle prawa polskiego i niemieckiego*, Warszawa 2008.
- Podleś M., Siwik L., *Spółka cywilna w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2009.
- Prusinowski P., *Obowiązek zapłaty składek a definicja pracownika w prawie ubezpieczeń społecznych*, „Monitor Prawa Pracy” 2011, nr 6.
- Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2013.
- Rozstrzygnięcie indywidualnych sporów ze stosunku pracy*, red. Z. Góral, Warszawa 2013.
- Sanetra W., *Materialne i procesowe prawo ubezpieczeń społecznych*, „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych” 2000, nr 8.
- Sanetra W., *Stanowienie i stosowanie prawa z zakresu ubezpieczeń społecznych*, w: *Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś. W 80-lecie uchwalenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, Wrocław 2013.
- Wąż P., *Koncepcja pracodawcy rzeczywistego w świetle art. 3 KP*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 3.

Źródła prawa

- Ustawa z 19.11.1999 r. Prawo o działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178 ze zm.).
- Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.).
- Ustawa z 26.06.1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2014 r., nr 24, poz. 141 ze zm.).
- Ustawa z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. nr 41, poz. 324 ze zm.).
- Ustawa z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 672 ze zm.).
- Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 121 ze zm.).
- Ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 121).
- Ustawa z 29.08.1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 128).
- Ustawa z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1314 ze zm.).
- Ustawa z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2012 r., poz. 591 ze zm.).

**A PRIVATE PARTNERSHIP AS A PAYER OF SOCIAL INSURANCE –
REMARKS ON THE FRINGE OF THE SUPREME COURT DECISION
OF 17 JUNE 2014, FILE REF. NO. II UZ 34/14**

Summary

The paper addresses the problem of whether a private partnership can be a payer of social security contributions. On the basis of private law, a private partnership is considered a relationship under civil law created by the partnership contract and not having any legal personality. Regulations belonging to public law are not so clear on this issue and to some extent confer upon a private partnership the capacity to take part in trading. Moreover, the provisions of the Law on Social Insurance System and the Tax Ordinance Act equate the status of a private partnership with commercial law partnerships. The issue of the capacity of a private partnership to act as a payer of social security contributions, and thus the existence of the capacity of this partnership to be a party in separate proceedings relating to social security, is not resolved uniformly in the jurisprudence of the Supreme Court. The arguments contained in the reasoning of the Supreme Court decision was based on the provisions of the Civil Code, the Labour Code and definitions of a trader contained in the current and previous laws. The study carries out an analysis of the social insurance law provisions, which are a special regulation and provide a basis for considering the private partnership, not its partners, as the payer of taxes and contributions.

Translated by Joanna Szyjewska-Bagińska

Keywords: private partnership, payer of contributions, social insurance law

